

veni ut vitam habeant, et abundantius habeant. Sed oppositum non perducit ad oppositum. Ergo videtur quod non fuerit conveniens Christum mori.

Sed contra est quod dicitur Joan. 11: Expedit vobis ut unus homo moriatur pro populo, et non tota gens pereat. Quod quidem Caiphas propheticè dixit, ut Evangelista testatur.

Respondeo dicendum, quod conveniens fuit Christum mori. Primo quidem, ad satisfaciendum pro humano genere, quod erat morti adjudicatum propter peccatum, secundum illud Gen. 2: Quacunque die comederitis, morte moriemini. Est autem conveniens satisfaciendi pro alio modus, cum aliquis se subicit pœne quam alius meruit. Et ideo Christus mori voluit, ut moriendo, pro nobis satisfaceret, secundum illud 1 Petr. 3: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Secundo, ad ostendendum veritatem naturæ assumptæ; sicut enim Eusebius dicit: Si aliter post conversationem cum hominibus, evanescens, subito evolare fugiens mortem, ab omnibus compararetur phantasmati. Tertio, ut moriendo nos a timore mortis liberaret, unde dicitur ad Hebr. 2, quod communicavit carni et sanguini, ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est, diabolum, et liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti. Quarto, ut corporaliter moriendo similitudini peccati, id est, pœnalitati, daret nobis exemplum moriendi spiritualiter peccato, unde dicitur Rom. 6: Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo; ita et vos existimate mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo. Quinto, ut a mortuis resurgendo, et virtutem suam ostenderet, qua mortem superavit, et nobis spem resurgendi a mortuis daret. Unde Apostolus dicit, 1 ad Cor. 15: Si Christus prædicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam in vobis dicunt quod resurrectio mortuorum non est?

Ad primum ergo dicendum, quod Christus est fons vitæ, secundum quod Deus, non autem secundum quod homo; mortuus est autem secundum quod homo, non secundum quod Deus. Unde Augustinus dicit contra Felician.¹: Absit quod Christus sic senserit mortem, ut quantum in se est vita, vitam perdidit; si enim hoc ita esset, vitæ fons aruisset. Sensit ergo mortem participatione humani affectus, quem sponte susceperat; non naturæ suæ perdidit potentiam, per quam cuncta vivificat.

¹ C. 14, in princ., t. 6.

Ad secundum dicendum, quod Christus non sustinuit mortem ex morbo proveniente, ne videretur ex necessitate mori propter infirmitatem naturæ. Sed sustinuit mortem ab exteriori illatam, cui se spontaneum obtulit, ut mors ejus voluntaria ostenderetur.

Ad tertium dicendum, quod unum oppositum per se non ducit ad aliud, sed quandoque per accidens; sicut frigidum quandoque per accidens calefacit. Et hoc modo Christus per suam mortem nos perduxit ad vitam, dum sua mortem nostram destruxit; sicut ille, qui pœnam pro alio sustinet, removet pœnam ejus.

COMMENTARIUS.

Hic articulus nulla indiget expositione. Nam congruentiæ, quas D. Thomas affert, sunt perspicuæ, et de illis atque aliis videri possunt sententiæ Patrum, quas supra retulimus, agentes de passione et crucifixione. Nam eadem est horum omnium ratio. Videri etiam possunt hæ rationes et aliæ apud Euseb., l. 4 de Demonst., cap. 12; et Athanas., ser. de Pass. et Cruce Domini. In solutionibus item argumentorum nulla est difficultas. Circa solutionem vero ad 2, cur Christus non assumpserit corporis ægrotudines, et an naturaliter moreretur, si non esset violenter occisus, videantur quæ diximus superiori tomo, disp. 32, sect. 2.

ARTICULUS II.

Utrum in morte Christi fuerit separata divinitas a carne¹.

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur quod in morte Christi fuerit separata divinitas a carne. Ut enim dicitur Matth. 27, Dominus in cruce pendens clamabat: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Quod exponens Ambrosius, dicit²: Clamabat homo, separatione divinitatis moriturus; nam cum divinitas a morte libera sit, utique mors ibi esse non poterat, nisi vita discederet, quia vita divinitas est. Et sic videtur quod in morte Christi sit divinitas separata a carne.

¹ 3, d. 2, q. 2, a. 1, q. 1, et d. 21, q. 1, art. 1, q. 1; et Quodl. 2, a. 1, cor., et Quo. 4, a. 6, cor.; et op. 2, c. 236 et 237, et op. 60, c. 19, fin.

² Lib. 10 in Luc., in tit. de Comm. spiritus Jesu, in med., t. 5.

2. Præterea, remoto medio separantur extrema. Sed divinitas unita est carni, mediante anima, ut supra habitum est¹. Ergo videtur quod cum in morte Christi anima sit separata a carne, per consequens divinitas sit a carne separata.

3. Præterea, major est virtus vivificativa Dei quam animæ. Sed corpus mori non poterat nisi anima separata; ergo multo minus mori poterat nisi separata divinitate.

Sed contra est quod ea, quæ sunt humanæ naturæ, non dicuntur de Filio Dei, nisi ratione unionis, ut supra habitum est². Sed de Filio Dei dicitur id quod convenit corpori Christi post mortem, scilicet, esse sepultum; ut patet in Symbolo fidei, ubi dicitur quod Filius Dei conceptus est, et natus ex Virgine, passus, mortuus et sepellus. Ergo corpus Christi non fuit in morte a divinitate separatum.

Respondeo dicendum, quod illud, quod per gratiam Dei conceditur, nunquam absque culpa revocatur, unde dicitur Roman. 11, quod sine pœnitentia sunt dona Dei et vocatio. Multo autem major est gratia unionis, per quam divinitas unita est carni Christi in persona, quam gratia adoptionis, per quam alii sanctificantur; et etiam magis permanens ex sui ratione; quia hæc gratia ordinatur ad unionem personalem, gratia autem adoptionis ad quamdam unionem affectualem; et tamen videmus quod gratia adoptionis nunquam perditur sine culpa. Cum igitur in Christo nullum fuerit peccatum, impossibile fuit quod solveretur unio divinitatis a carne ipsius. Et ideo sicut ante mortem caro Christi unita fuit secundum personam et hypostasim Verbo Dei, ita et remansit unita post mortem, ut, scilicet, non esset alia hypostasis Verbi Dei, et carnis Christi post mortem, ut Damas. dicit in 3 libro³.

Ad primum ergo dicendum, quod derelictio non est referenda ad solutionem unionis personalis, sed ad hoc quod Deus Pater eum exposuit passioni. Unde relinquere ibi, non est aliud quam non protegere a persequentibus. Vel dicit se derelictum quantum ad illam orationem, quæ dixerat: Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste, ut Augustinus exponit in libro de Gratia Novi Testamenti⁴.

Ad secundum dicendum, quod Verbum Dei dicitur unitum carni, mediante anima, in quantum caro per animam pertinet ad huma-

nam naturam, quam Filius Dei assumere intendebat; non autem ita quod anima sit quasi medium ligans unita. Habet autem caro ab anima quod pertineat ad humanam naturam, etiam postquam anima separatur ab ea, in quantum, scilicet, in carne mortua remanet ex divina ordinatione quidam ordo ad resurrectionem. Et ideo non tollitur unio divinitatis ad carnem.

Ad tertium dicendum, quod anima habet vim vivificandi formaliter; et ideo, ea presente et unita formaliter, necesse est corpus esse vivum; divinitas autem non habet vim vivificandi formaliter, sed effective; non enim potest esse corporis forma. Et ideo non est necesse quod, manente unione divinitatis ad carnem, caro sit viva, quia Deus non ex necessitate agit, sed ex voluntate.

COMMENTARIUS.

1. Corpus Christi in morte a divinitate non sejunctum, quare. — Egregia est ratio qua D. Thomas probat corpus Christi in morte non fuisse a divinitate separatum. Quia Deus neminem privat gratia illi concessa absque ejus culpa; gratia autem unionis facta est corpori Christi. Quam rationem sumpsit ex Gregorio Nyssen., orat. 1 de Resurr., cujus verba in disputatione referam. Eamque confirmat D. Thomas, comparatione facta inter gratiam unionis et adoptionis. Nam gratia adoptionis nunquam amittitur sine culpa; ergo neque gratia unionis, quæ major est, et ex suo genere permanentior, cum sit substantialis unio ipsius divinitatis. Unde recte notat Cajetanus, primam propositionem assumptam intelligendam esse de gratiis suo genere permanentibus, ac de se incorruptilibus. Nam gratiæ, quæ consistunt in actu secundo, et de se sunt veluti transeuntes, haberi possunt et amitti sine culpa.

2. Objectio. — Responsio. — Objectio. — Responsio. — Sed dicere aliquis posset, quamvis gratia Dei de se permanens non auferatur sine culpa, manente subjecto, tamen destructo subjecto posse id accidere; sicut, si verum est, per gratiam adoptionis aliquas virtutes vel qualitates permanentes infundi corpori hominis, quamvis illæ non amittantur sine culpa manente homine, tamen illo mortuo destruentur, etiamsi nulla culpa intercedat; ergo eodem modo, cum gratia unionis facta sit humanitati, destructa per mortem humanitate, tolletur illa gratia. Respondetur

¹ Q. 6, a. 1.

² Q. 16, art. 4.

³ Orth. fid., c. 27, circa fin.

⁴ In ep. 120, ex c. 6 et 10, t. 4.

unionem illam ita esse factam cum humanitate, ut per se et immediate facta etiam fuerit cum anima et corpore (ut supra, quæst. 6, late dictum est); et ideo, quamvis per mortem destructa fuerit humanitas, non tamen destructum omnino fuit subjectum in quo unio illa facta est, ac proinde non fuit privatum gratia unionis sibi concessa. Dices: ergo nulla pars corporis, seu materiæ in qua facta est hæc unio, separata est amplius a Verbo, propter eandem rationem; consequens autem est plane falsum. Quia partes materiæ, quæ per continuam actionem resolvebantur, unitæ erant Verbo, et tamen sine dubitatione ulla, dimittebantur. Respondetur negando sequelam, quia in huiusmodi partibus, cum resolvuntur et separantur, potest dici destrui subjectum in quo facta est unio. Quia, licet maneat eadem materia prima, non tamen manet in ratione corporis humani, seu partis humani corporis, cui facta est hæc gratia. Nam propterea dicitur corpus hoc assumptum mediante anima, ut hic explicat D. Thom. ad 2, et latius diximus, priori tomo, disputat. 17, sect. 4. Denique in illis partibus, cum non esset iterum uniendæ animæ, non fuit ratio ob quam divinitati unitæ manerent.

3. In solutione ad 1, observandum est in argumento D. Thomam proposuisse sententiam Ambrosii exponentis verba illa: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* de derelictione per separationem divinitatis a carne, cui potuisset etiam adjungere Hilarium, can. 33 in Mat., dicentem: *Clamor vero ad Deum corporis vox est recedentis a se Verbi contestata dissidium.* In solutione vero respondet D. Thomas aliter, exponendo verba Christi de derelictione per permissionem passionis et mortis. Ad auctoritatem autem Ambrosii nihil dicit, modeste illum reprehendens, et ejus sententiam relinquens, indicans nullam pati expositionem; et idem iudicium est de verbis Hilarii, sunt enim simillima. Possemus quidem eos exponere de recessu, vel separatione divinitatis non substantiali, sed quoad protectionem et defensionem; tamen vix patiuntur verba hunc sensum; sed de hoc plura in disputatione.

ARTICULUS III.

Utrum in morte Christi fuerit facta separatio divinitatis ab anima¹.

1. *Ad tertium sic proceditur. Videtur quod in morte Christi fuerit facta separatio divinitatis ab anima. Dicit enim Dominus, Joan. 10: Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam a me ipso, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Non autem videtur quod corpus animam ponere possit, eam a se separando, quia anima non subjicitur potestati corporis, sed potius e converso. Et sic videtur quod Christo, secundum quod est Verbum Dei, conveniat animam suam ponere. Hoc autem est eam a se separare. Ergo per mortem anima ejus fuit a divinitate separata.*

2. *Præterea, Athanasius² dicit male dictum, qui totum hominem quem assumpsit Dei Filius, denuo assumptum vel liberatum tertia die a mortuis resurrexisse non confletur. Sed non potuit totus homo denuo assumi, nisi aliquando fuerit totus homo a Verbo Dei separatus. Totus autem homo componitur ex anima et corpore. Ergo aliquando fuit facta separatio divinitatis et a corpore et ab anima.*

3. *Præterea, propter unionem ad totum hominem, Filius Dei vere dicitur homo. Si ergo soluta unione animæ et corporis per mortem, Verbum Dei remansit unitum animæ, sequeretur quod vere dici potuisset Filium Dei esse animam. Hoc autem est falsum; quia, cum anima sit forma corporis, sequeretur quod Verbum Dei fuerit corporis forma, quod est impossibile; ergo in morte Christi anima fuit a Verbo Dei separata.*

4. *Præterea, anima et corpus ab invicem separata, non sunt una hypostasis, sed duæ. Si igitur Verbum Dei remansit unitum, tam corpori quam animæ Christi, separatis eis ab invicem per mortem Christi, videtur sequi quod Verbum Dei, durante morte Christi, fuerit duæ hypostases, quod est inconveniens. Non ergo post mortem Christi remansit anima Verbo unita.*

Sed contra est quod dicit Damasc., in 3 lib.³: Etsi Christus mortuus est ut homo, et sancta

¹ 3, d. 21, q. 1, a. 1, q. 2; et Quodl. 2, a. 1; et op. 2, c. 236, et op. 60, c. 9, fin., et Ps. 21.

² Refertur 3 sentent., d. 2, paragraph. 6.

³ Orth. fid., c. 27, in med.

ejus anima ab incontaminato divisa est corpore, divinitas tamen inseparabilis ab utriusque permansit, ab anima dico et corpore.

Respondeo dicendum, quod anima unita est Verbo Dei immediatius et proprius quam corpus, cum corpus unitum sit Verbo mediante anima, ut supra dictum est¹; cum ergo Verbum Dei non sit separatum in morte a corpore, multo minus separatum est ab anima. Unde sicut de Filio Dei prædicatur id quod convenit corpori ab anima separato, scilicet esse sepultum, ita de eo in Symbolo dicitur quod descendit ad inferos, quia anima ejus a corpore separata descendit ad inferos.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus, exponens illud verbum Joannis², inquit, cum Christus sit Verbum, anima et caro, utrum ex eo quod est Verbum, ponat animam, an ex eo quod est anima, an iterum ex eo quod est caro; et dicit, quod si dixerimus quod Verbum Dei animam posuit, sequitur quod aliquando anima illa separata est a Verbo, quod est falsum: mors enim corpus ab anima separavit, a Verbo autem animam separatam esse non dico. Si vero dixerimus quod ipsa se anima ponat, sequitur quod anima ipsa a se separata sit; quod est absurdum. Relinquitur ergo quod ipsa caro animam suam ponit, et iterum eam sumit non potestate sua, sed potestate Verbi inhabitantis carnem; quia, sicut supra dictum est³, per mortem non est separata divinitas Verbi a carne.

Ad secundum dicendum, quod in verbis illis Athanasius non intellexit, quod totus homo denuo sit assumptus, id est omnes partes ejus, quasi Verbum Dei partes humanæ naturæ deposuerit per mortem; sed quod iterato totalitas naturæ assumptæ sit in resurrectione redintegrata per iteratam unionem animæ et corporis.

Ad tertium dicendum, quod Verbum Dei propter unionem humanæ naturæ non dicitur humana natura; sed dicitur homo, quod est habens humanam naturam. Anima autem et corpus sunt partes essentielles humanæ naturæ. Unde propter unionem Verbi ad utrumque eorum, non sequitur, quod Verbum Dei sit anima vel corpus, sed quod sit habens animam vel corpus.

Ad quartum dicendum quod, sicut Damasc. dicit in 3 lib.⁴, quod in morte Christi est separata anima a carne, non est una hypostasis in

duas hypostases divisa, nam et corpus et anima Christi secundum idem ex principio in Verbi hypostasi habuerunt existentiam, et in morte invicem divisa, singulum eorum mansit unam hypostasim Verbi habens. Quare una Verbi et animæ et corporis extitit hypostasis; nunquam enim neque anima neque corpus propriam habuerunt hypostasim præter Verbi hypostasim. Una enim semper Verbi hypostasis, et nunquam duæ.

COMMENTARIUS.

1. *Testimonii Joann. 10 expositio.* — Hic articulus ex dictis in superiori explicatus est. In solutione tamen primi argumenti tractat D. Thomas Joann. 10 verba: *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam, nam potestatem habeo ponendi animam meam et iterum sumendi eam.* Quibus videtur significare, Verbum divinum animam a se separasse, et iterum assumpsisse, quia illud pronomen *ego*, pro persona Verbi supponit. Et respondet ex August., tract. 47 in Joann., illa verba dicta esse a Verbo non secundum se, sed ratione carnis, ita ut Verbum per carnem animam posuerit, id est, ab eadem carne animam separaverit, et iterum assumpserit. Sed (quid sit de re ipsa) non existimo tamen propter hæc verba esse necessarium dicere, carnem ipsam specialiter concurrisse ad depouendam et resumendam animam. Aliis enim duobus modis potest sufficienter explicari ille locus. Primo, ut *anima* nihil aliud significet quam vitam corporalem, sicut est frequens in Scriptura, et ibidem paulo antea: *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis*, id est vitam suam. Et ita sensus est facilis, *Vitam meam corporalem pono, id est voluntarie amitto, ut iterum sumam*, id est, ut iterum illam mihi restituam, et ita exponunt Chrys., Theoph. et Euthym. Vel secundo, si per *animam* intelligamus essentiali partem, Verbum ponere animam, non est separare illam a se, sed separatam a corpore ponere. Prior tamen expositio videtur propria et litteralis.

2. In solutione ad secundum attingitur quæstio, an tota humanitas habeat aliam unionem ad Verbum distinctam a partialibus unionibus corporis et animæ, quæ in morte fuerit amissa, et in resurrectione restituta. Nam Athanasius ibi citatus affirmantem partem indicat. D. Thomas vero nihil de hoc affirmavit, sed solum dixit totalitatem naturæ redintegratam fuisse in resurrectione per iteratam unionem animæ et corporis. Sed hanc

¹ A. præc., in arg. 2, et q. 6, art. 1.

² Tract. 47 in Joannem, post med., tom. 9.

³ In cor. art.

⁴ Orth. fid., c. 27, a medio.